

PREŠERNOVO

GLEDALIŠČE

V K R A N J U

TELEFON ŠTEVILKA 355

Gledališki list

SEZONA

1946 - 1947

6

M. BIDOVEC-PETANČIČ

R. in V. FABIANI

BAJKA O SLAVCU

Cena din 3.—

GLEDALIŠKI LIST

PREŠERNOVEGA GLEDALIŠČA V KRANJU

1946—1947 ★ ŠTEV. 6

M. Bidovec-Petančič

R. in V. FABIANI

„Bajka o slavcu“

Premiera 26. februarja 1947

Razgovor z Martino Bidovčevo, pisateljico

„BAJKE O SLAVCU“

Povejte nam, tovarišica, kaj o sebi!

Rojena sem bila dne 15. januarja 1907 v Kozjem na Štajerskem. Izbrala sem si učiteljski poklic ter se pripravljala nanj v Mariboru, zadnja dva letnika pa sem napravila v Kastvu. Službovala sem v Lembergu na Štajerskem in nato na Primskovem pri Kranju; sedaj sem v Cerkljah.

Neposredni stiki z osnovnošolsko mladino so mi dajali pobudo, da sem že prva leta svojega službovanja delala pri mladinskem odru. Tam sem spoznala skrite otroške zmožnosti, ki jih je treba le prebuditi in voditi.

Zanima nas nastanek Vaše „Bajke“!

Ko so se leta 1941. zaprla vrata slovenskih učilnic, sem s krvavečim srcem opazovala, kako uvajajo v šole tuj duh, kako teptajo in prezirajo našo govorico, kako zamira naša pesem. Vedeli smo že spočetka, da bo iz teme suženjstva zopet vstala svoboda, svetlejša in mogočnejša kot kdaj koli prej... Takrat je že vzklikla v meni misel na „Bajko“. Hotela sem ustvariti slovenski mladini nekaj domačega, nekaj, kar bi spominjalo na vonjave in lepoto domače grude. Tako je nastajala „Bajka“; rasla je iz trpljenja in iz ljubezni do teptane domovine in vseh onih bratov in sestra, ki so se za svobodo te zemlje žrtvovali. „Bajko“ sem zasnovala in dokončala med vojno in jo vtihotapila v Dobropolje, kjer jo je komponist Rafko Fabiani glasbeno dopolnil.

Radi bi vedeli nekaj o vsebini igre!

Naša beseda je tako pojoča in zveneča, da je postala „Bajka“ spevoigra. Delo samo je zasnovano na pripovedovanju babice otrokom.

V prvem dejanju ima besedo mladina. Zelenega Jurija sprem-
lja na poti samo vriskanje in živa koledniška narodna pesem.

Drugo dejanje nam odpre pogled v cvetočo pomlad prelepe
slovenske zemlje, ki ji vlada vila svobode Jasna. Ko je slavec
ujet, utihne njegova pesem, kakor je zamrla slovenska beseda,
ko jo je sovražnik, zli Bes, surovo teptal.

V tretjem dejanju uklene zlobni Bes dobro vilo Jasno v ve-
rige in usmrti slavca. Zlo se razbohota v deželi, pesem utihne.
Nastane trpljenje, kakršnega svet ne pomni. Končno Bes tudi
vilo Jasno umori. Toda ljubezen vedno premaga temo; tako
tudi ljubezen drobne deklice oživi mrtvega slavčka. Ko se spet
oglasí njegova pesem v zelenem gaju, odpadejo vili Jasni ve-
rige; hudobni Bes in njegovi pomagači pa izgube oblast. Jasna,
ki je simbol naše svobode, vstane v mogočni luči novih dni.
Naša govornica postane spet jezik vriskanja in veselja, kot je
dejal naš Cankar.

O MLADINSKI IGRI

Vsi smo se že ponovno prepričali, kako iskreno dojema nepo-
kvarjen otrok gledališko igro.

Veruje v dejanje, sodoživlja, brez presodkov se opredeli za
nosilca luči na odru. Z vzkliki in s trepetajočim srcem hoče po-
magati. — Očaran sedi otrok v gledališču, ki pomeni zanj po-
gled v resnično življenje.

Zato morajo gledališki ljudje in pisatelji otroških iger pre-
sneto pošteno misliti in delati, da dajo od sebe res le najboljše.

Otroka ne smemo ogoljufati, ne smemo mu dati plehke in
nekoristne duševne hrane. Otroka gledališče vzgaja bolj kot
odraslega. Zato skrbno pretehtajmo, ko se odločimo za upri-
zoritev mladinske igre.

Res je, da si otrok želi čudežnih dežel, smešnih dogodivščin,
govorečih živali, zakletih princesk in lepih kraljičev.

Seveda, vsega tega mu ne moremo vzeti; oropali bi ga sanj,
ki si jih je ustvaril ob pripovedovanju starih mamic in čitanju
slikanic. Toda sčasoma bo le treba pristopiti k novi snovi.

Naša osvobodilna borba je bila ena sama čudovita pravljica.
Majhen narodič je zbral toliko moči in poguma, da se je uprl
najbolj mogočni in surovi sili. Kot v vseh pravljičah, je tudi v
naši resnični pravljici zmagala luč, pravica in resnica. — Zdaj
ne bodo naši otroci več sanjali o tujih delomržnih kraljevičih —
premnogo imamo svojih lastnih in pravih junakov: partizanov,

kurirjev, minerjev in talcev. Pravljične zmaje in hudobne strahove je v naši herojski pravljici zamenjal kruti švabski in zlobni laški fašist.

Gozd pa je bil ves čas dober. Ni bilo več strahov v njem, ne čarovnic in ne zveri — gozd je bil prijatelj naših: skrival jih je, varoval, grel, hranil in bodril. Gozd in živali so otrokom ljub motiv. Otrok se gozda ne sme bati; zato ne strašimo z njim. Gozd in tema dobrega človeka varujeta. Torej nič več kulis, s katerih preže strahovi.

Zato bo kar prav, če bomo kmalu pomedli z lažmi in s stvarmi, ki jih ni nikdar bilo in jih nikdar ne bo. Dobre kraljeviče, hudobne čarodejke, zlatolase princeske in nagajive škrate je ustvarila stara nerealna doba. Ne smemo mladih ljudi vzgajati v sanjače, ki se boje resničnega in delovnega življenja.

Nočemo vzeti otroku njegovih sanj — toda v bolj zdrave struje usmerimo njegovo fantazijo. Ne silimo ga le z belo medeno pogačo, ki jo imajo le še v Indiji Koromandiji — odrežimo mu pošten kos zdravega četudi črnega kruha. Bolj mu bo koristil kot iz tujine pritepena osladna laž.

Slovenski otroci gotovo že nestrpno pričakujejo trenutka, ko uzro na odru košček pravljice izpred nekaj let: kako junak — slovenski korenjak, bije boj z dvema zmajema, Švabom in Lahom hkrati, in še z domačo kačo izdajalko. Kako temu junaku pomagajo tovariši, mali kurirji in kurirke, kako mu pomaga gozd in taborni ogenj. Prijateljske srebrne jeklene ptice odganjajo črne kavke z našega neba in nosijo pomoč našim borcem.

Novi Turki požigajo in moré, žene in otroci beže v gozdove. Vsi vaščani, prekaljeni v nesreči in nevarnosti, se pobratijo, pozabijo na spore in se vesele dneva, ko si bodo postavili nove in lepše domačije.

Kako se srečata oče in sin, ki sta drug drugega že objokovala, kot partizana in se potem skupaj borita. Kako odhaja ljudstvo v množicah v gozd, misleč le na eno: boj za svobodo.

Tovarištvo in požrtvovalnost med zdravimi in ranjenimi borci. Radost sredi gozdov. Strahopetni ujeti izdajalci, smešni tuji vojaki, ki so šli v boj proti nam kot najemniki in debelo gledajo, ko njihovi nepremagljivi gospodarji beže pred slabo oboroženim partizanom. In ko vsi prepadeni spoznajo, da naše vodi edini resnično nepremagljivi general Pravica, ki vedno zmaguje nad nasiljem in lažjo.

Vse to preplesti v čudovito pesem o svobodi, ki bo verno zrcalo naše resnične zgodovine in vzor bodočim rodovom — to bodi naloga avtorja nove slovenske mladinske igre.

Č. Z.

PREŠERNOVO GLEDALIŠČE - KRANJ

Premijera V sredo, dne 26. februarja 1947 ob 20. uri Izven
V soboto, dne 1. marca 1947 ob 20. uri Red B
V nedeljo, dne 2. marca 1947 ob 16. uri Izven

BAJKA O SLAVCU

MLADINSKA SPEVOIGRA V TREH DEJANJIH

Spisala: M. BIDOVEC-PETANČIČ

Glasba: R. V. FABIANI

Režija: HLEBS SONJA

OSBE:

Babica	Gerdej Marija	Veter	Trefalt France
Jože, vnuk	Česnov Marjan	Pikapolonica	Konciljeva Barbka
Anka, vnukinja	Kreševičeva Zmaga	Cekinček	Bohoričeva Anči
Zeleni Jurij	Ostermanov Peter	Gizdalinček } metuljčka	Trohova Karmen
Vila Jasna	Hlebš Sonja	1. čmrlj	Brudarjev Zani
Bes	Reš Nace	2. čmrlj	Medveškova Milica
1. besič	Pavlin Milan	1. deček	Vidmarjev Drago
2. besič	Ažman Drago	2. deček	Pirčev Branko
3. besič	Gašperlin Franc	3. deček	Pflaumov Dominik
4. besič	Vidmar Milan	1. deklica	Rusova Francka
5. besič	Vertovšek Milan	2. deklica	Jeršinova Mila
6. besič	Grašič Stane	Koledniki, metuljčki, čebelice, čmrlji, kresničke, rožice	

Prvo dejanje pri babici, drugo na jasi pri Jasnih, tretje pri besih v Črnih skalah

Dirigent: V. FABIANI

Plese naštudirala: HLEBS SONJA

Cene zvišane: Parter: I.—X. vrste din 25.—, XI.—XV. vrste din 20.—, XVI. in XVII. vrsta din 15.—. Balkon: I. vrsta din 25.—, II. vrsta din 20.—, III. vrsta din 15.—. Stojišče: din 10.—.

Predprodaja vstopnic dan pred in na dan predstave od 10.—12. in od 18.—20. ure pri gledališki blagajni.

Med izvajanjem op ni dovoljen!

POROČILO O VPRIZORITVI CANKARJEVEGA „POHUJŠANJA V DOLINI ŠENTFLORJANSKI“

V okvirju Prešernovega kulturnega tedna je Prešernovo gledališče v Kranju vprizorilo znamenito „Pohujšanje“, jedko farso našega malomeščanskega življenja.

Letošnja premiera tega dela v Kranju je pomenila pravi praznik, kulturni dogodek prve vrste. S to vprizoritvijo je Prešernovo gledališče potrdilo svoj sloves. Sloves složne diletantske gledališke družine, ki skuša resno ustvarjati kljub neugodnostim, ki jim je izpostavljen sleherni amaterski oder.

Ne bi rad zašel v superlative, toda kar je res, je res. Ta predstava je bila v celoti izvrstna. Drobne pomanjkljivosti, ki jih bom pozneje naštel, niso bistveno motile. V poglavitnem je bila predstava taka, da bi je bil tudi sam Cankar vesel.

„Pohujšanje“ je farsa, posmehljiva podoba tistih naših grehov, ki se jih malokdo sam zaveda: lažimorale, pobožnjakarstva, slabe vesti, pohotnosti, požrešnosti in hinavščine. Farsa je kot zrcalo, v katerem uzremo grdoto in smešnost tistih svojih napak, ki bi jih radi skrili. Petrova iskrena beseda je kot oster bič, ki neusmiljeno bije in razkriva gnilobo doline šentflorjanske.

Zato je imel režiser Francè Bratkovič popolnoma prav, ko ni postavil na oder resničnih ljudi ampak le poosebljene, simbolizirane grehe in napake. Seveda se je skrbno ognil drugi skrajnosti, ki se imenuje odrska karikatura. Zato smo imeli gledalci ves čas občutek, da žive na odru vendarle ljudje in ne le zgolj simboli, ki bi bili kot taki manj verjetni. Uspeh vprizoritve je bil popoln; publika je živo sledila, rekel bi, da je sodoživljala s Cankarjem in z njim vred obsojala grehe naše doline šentflorjanske. Slovensko izvirno delo je imelo topot nedvomen gledališki uspeh, kakršnega si le more želeti avtor. — Verjetno je predstava dosegla tudi svoj vzgojni smoter: opozoriti domačo srenjo na malomeščansko miselnost in zlagano moralo, ki še vedno straši v naših domovih in naših družbah.

Uspela uprizoritev je sad resnega in potrpežljivega študija. In dokaz, da ni škoda vložiti v priprave nekaj več truda in resnične ljubezni do gledališkega dela. Predstava je znatno prešla okvir diletantskega odra in bi se lahko smelo postavila ob vprizoritve poklicnih gledališč.

Še nekaj besed o igri sami:

Bratkovič nam je poleg izvrstne režije prav dobro zaigral Zlodeja-Konkordata in s tem znova dokazal svojo vsestranost. Tembolj, ker je vlogo Zlodeja moral prevzeti v zadnjih dneh,

mesto obolelega tovariša. Izvrstna maska in visoka vitka postava sta tudi prispevali svoje.

Glede ostalih igralcev, ki so zaigrali kot vigrana družina, moram izjaviti, da so zaigrali boljše kot kdajkoli. Prav posebno je bilo opaziti izvrstno igro župana (Grašič), cerkovnika (Trefalt) in dacarja (Vertovšek). Župan je bil tak, kot si ga le more čitatelj Cankarjevega dela želeti. Mojstra mimike, neme igre, sta bila to pot Trefalt in Vertovšek. Seveda ni pazljivemu očesu ušla drobna vloga ekspeditorice (Kocmurjeva), ki je kot izvežbana igralka potrdila v tretjem dejanju pri pozdravljanju z Jacinto znano dejstvo, da mora igralec tudi še tako majhno vlogo pošteno odigrati, četudi brez sleherne besede.

Peter (Klavora) in Jacinta (Hlebševa) sta zaigrala tako, kot le onadva znata. Teško drugo dejanje sta gladko absolvirala. Posebno učinkovita je bila uglašenost med njima ob razgovoru z Zlodejem, ko Jacinta kot drugi Petrov „jaz“ ponavlja zavrnitve.

Jacintin ples v tretjem dejanju se je zazdel nekaterim v avditoriju preveč drzen. Tem in takim bi rad povedal na uho, da niso nič boljši kot oni rodoljubi iz doline šentflorjanske... Pravilno je zaplesala naša Jacinta! Cankar hoče, da Jacinta izzove dolino šentflorjansko, ki se tako rada zgraža — v resnici pa cedi sline. Kdor je čist — mu je vse čisto in lepo. Cankar je naročil Jacinti, da naj bo drzna kot Mladost in izzivajoča kot Lepota. Jacinta vendar ni ženska, saj igramo farso, Jacinta ni človek, zato ni greha v njej. Le zvesta spremljevalka Petrova je, spremljevalka umetnika, ki sanja o njej, potem ko se mu zagnusi dolina šentflorjanska.

Učitelja nam je Rodè zaigral prav tako, kot ga zahteva igra. Presenetil nas je njegov smisel za karakterne vloge, saj smo ga bili vajeni doslej gledati le kot mladostnega ljubimca.

Ostali igralci (Igličeva, Vařahova, Mihelčičeva, Luxa, Likar, Horvat, Završnik in drugi) so bili zvesti partnerji glavnim akterjem in nikjer niso motili harmonične igre pač pa mnogo doprinesli k njej.

Skupinski prizori so bili dobro zrežirani, tako da je tudi v tem pogledu bilo vse prav.

Skratka, bil se mnavdušen nad predstavo in prav gotovo tudi vse občinstvo, ki je to svoje zadovoljstvo ob zaključku dejanj z nenavadno močnimi aplavzi pokazalo.

Vendar moram radi popolnosti poročila, rahlo označiti nekatere pomanjkljivosti, ki se dajo z dobro voljo prav hitro odpraviti:

Uvodno pojasnilo pred zastorom naj bi bilo čitano tudi pri vseh reprizah, posebno ob nedeljah. — Scena v drugem de-
9

nju bi morala biti bolj boemska, četudi v podstrešju. Med siromašno in boemsko sobo je znatna razlika. — Glasba za ples bi morala biti izvirna, ne reproducirana. Izvrsten Jacintin ples zasluži boljšo glasbeno spremljavo. V Kranju imamo toliko klaviristov — pa je tako težko sestri enemu od njih za tri minute h klavirju? — Menjavanje reflektorskih barv bi ne smelo biti tako hrupno, da občutno moti publiko, ki je enako zavzeta nad Jacintinim plesom kot šentflorjanski rodoljubi na odru, Raje manj svetlobnih sprememb, če se že ropot barvnih stekel ne da odpraviti. — Sklepna pesem pred zastorom mora vendarle zveneti bolj ubrano, četudi uide kak ženski glas ob nepravem času v višino. Pesem mora izzveneti razumljivo. Šentflorjanci jo pojo zares in ne za šalo, tako so zagledani v svojo namišljeno čednost. — Trak, na katerega priveže župan vso svojo družbo, mora biti širši, najboljši je primerno širok stenj. — Floris scene je najboljši, če je v obliki spredaj odprtega trapeza; na ta način je vse dogajanje na odru bolj vidno tudi ob strani dvorane sedečim. — Pri nekaterih igralcih nas je motila utrujenost, ki pa je bila verjetno posledica težkih nočnih vaj. Seveda je tu pomoč težka: podnevi v poklicu, pozno v noč pa na vajah v gledališču — to je tista prava požrtvovalnost in udarništvo, ki ju bo treba ob priliki posebno podčrtati in nagraditi.

Zato režiserju in igralcem iskrene čestitke in topla zahvala za predstavo, ki smo jo sprejeli kot dragocen dar v Prešernovem tednu.

Č. Z.

ODPRTO PISMO INTELEKTUALCEM V KRANJU

Poslužujem se „Gledališkega lista“ Prešernovega gledališča, ki je edino javnosti dostopno tiskano glasilo v Kranju, da iznesem sledeče misli:

V našem mestu živi dolga vrsta izobražencev, ki se posvečajo le svojemu poklicu — sleherno javno udejstvovanje pa odklanjajo, skrivajoč se pri tem za barikade izgovorov.

Danes je pa tak čas, da mora vsakdo od nas vedno imeti pred očmi pesnikov ukaz:

„Ne samo, kar velewa mu stan,
kar more, to mož storiti je dolžan!“

Za delo na prosvetnem polju morajo nujno prijeti intelektualci. Ne smemo dopuščati, da kulturni nivo našega mesta

pada, ne smemo pustiti, da bi vse delo opravljalo par posameznikov, ki jih bo breme vsak čas strlo. — Še grše pa je, da intelektualci z jaro gospodo vred, vihajo nosove nad nerodnim začetniškim delom naših delavcev. Danes je namreč v Kranju tako, da morajo ročni delavci večkrat prijeti za delo tam, kjer bi morali radi svoje šolske izobrazbe delati intelektualci. — Noben izobraženec nima pravice stati ob strani; vsakdo bi moral obresti svojega znanja oddajati širokim ljudskim plastem. Delavec in kmet nista sama kriva, če jima je bila pod stari režimi pot do izobrazbe zaprta.

Intelektualci ne smejo pustiti, da bi se ubog nevešč človek trudil s stvarmi, ki jim ni kos. Povsod priskočiti na pomoč s svojim znanjem — ne pa se skriti za svojo službo in v svoj dom kot miš v luknjo!

Danes se ni treba nikomur več bati, da bi se z javnim udeleževanjem kompromitiral. Danes se intelektualci lahko temeljito kompromitirajo le s svojim brezdoljem in izmikanjem.

Ljudstvo bo zavrglo tako nekoristno, mrtvo inteligenco, ki stoji ob strani in misli le na svoje sebične interese, medtem ko se ves delovni narod trudi sredi obnovitvenih naporov. Danes nima nihče pravice misliti samo nase. Tudi teh nekaj stotin intelektualcev v mestu Kranju ne!

Č. Zorec

OPOZORILO REŽISERJEM MLADINSKIH IGER

Zrelemu in taktnemu estetu bodo te vrstice gotovo odveč. Nekaterim pa bodo gotovo opozorilo o pravem času.

Ko vzprizarjamo mladinske igre, ki so žal še vedno polne raznih strahov in čarovnij, mislimo vedno na dejstvo, da sede v avditoriju nežni otroci, ki se radi plaše. Vzgojno tak strah vpliva že sam po sebi slabo. Otrok postane boječ, v temi vidi strahove, boji se iti spat, boji se biti sam. Pa tudi zdravstveno ima tak preplah in pretres, ki ga doživi nežno otroško srcece v gledališču, večkrat nevarne posledice za vse življenje.

Zato bomo ublažili vse okrutnosti ali pa jih skrili za kulise. N. pr., lovec naj ne vihti noža nad Sneguljčico, ki trepeče sredi odra, čarovnice naj ne pretiravajo s svojo pošastnostjo. Tudi ropoti naj ne bodo prehrupni. Ne plašiti otrok, bodi geslo razumnih režiserjev otroških iger.

Z.

